

Тищенко Ю.С., Кононенко Г.І., к.е.н., доц.

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ, РОЗПОДІЛОМ ТА ВИКОРИСТАННЯМ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** У статті розглянуто основну мету підприємства будь-якої форми власності. Проаналізовані різні напрями фінансової діяльності та, зокрема, прибутку. Запропоновані ключові чинники збільшення прибутку. Проаналізовано основні функції використання прибутку.*

***Ключові слова:** прибуток; форми власності; ефективність діяльності; суб'єкти господарювання.*

Tyshchenko Yu.S., Kononenko H.I.

Kyiv National University of Technologies and Design

MANAGEMENT OF FORMATION, DISTRIBUTION AND USE OF PROFIT OF ENTERPRISES

***Abstract.** The article considers the main purpose of the enterprise of any form of ownership. Various areas of financial activity and, in particular, profit are analyzed. The key factors of profit increase are offered. The main functions of profit use are analyzed.*

***Keywords:** profit; type of ownership; efficiency of activity; business entities.*

Вступ. Отримання прибутку – основна мета діяльності підприємства будь-якої форми власності та є життєво необхідним результатом господарювання. Прибуток – це одне з основних джерел фінансування капіталу підприємства, його інноваційної та інвестиційної діяльності, фонду стимулювання працівників та є основною дохідною базою державного та місцевого бюджетів. Нині перед вітчизняними підприємствами стоїть ключове завдання, яке полягає в можливості функціонувати та мати позитивні результати діяльності в досить складних умовах: політична нестабільність, високий рівень інфляції, наявність економічної кризи, нестабільність податкового законодавства, висока конкуренція на ринках збуту, і, відповідно, значний рівень ризику втрати прибутку. Тому і виникає необхідність постійного вдосконалення процесу управління, формування й розподілу прибутку.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Прибуток є результативним показником діяльності, що характеризує позитивний результат господарювання та ефективність виробництва, визначає платоспроможність, фінансову сталість та рентабельність підприємства, а також є головним джерелом фінансування власних фінансових ресурсів підприємств, які необхідні для забезпечення фінансово-господарської діяльності. Нестача фінансових коштів спонукає до здійснення запозичень, що у кінцевому підсумку, що у разі неефективної боргової політики, може призвести до фінансової кризи та банкрутства. Високий рівень конкурентної боротьби у сучасній ринковій економіці змушує підприємства шукати ефективні шляхи розвитку, які не тільки забезпечать отримання максимально можливого прибутку, а й сформуєть довгострокові переваги перед конкурентами. Щоб досягнути такої мети підприємство має ефективно та грамотно здійснювати управління власним прибутком. Зростання прибутку підприємств, значною мірою, впливає на темпи економічного розвитку України в цілому, окремих підприємств, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. Отже, проблема правильного та ефективного управління прибутком підприємств є актуальним питанням для економіки України в сучасних умовах. Це надасть можливість приймати більш ефективні управлінські рішення щодо розподілу прибутку і, таким чином, збільшить ринкову вартість підприємств.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури з питань управління прибутком підприємства свідчить про велику кількість наукових досліджень із цієї проблематики. Різні напрями фінансової діяльності та, зокрема, прибутку висвітлюються в наукових працях М. Чумаченко [15], Т. Білик [2], І. Бланк [3], М. Дем'яненко [6], О. Зінченко [7], Н. Шмиголь [16], О. Костенко [9] та багато інших дослідників. В роботах таких вчених як С. Ушеренко [14], А. Турило [13], Н. Ляпіна [11] знайшли обґрунтування теоретичних основ та методичних засад фінансової діяльності підприємств та їх прибутковості. В наукових працях згаданих дослідників висвітлюються окремі положення управління прибутком підприємства, які необхідно поглиблювати та вдосконалювати.

Не зважаючи на значну кількість праць із цієї теми, поняття управління прибутком потребує подальших досліджень. Залишаються дискусійними підходи щодо визначення сутності та механізму формування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки з позиції виокремлення технологій формування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вдосконалення процесу формування прибутку підприємств потребує більш детальної систематизації факторів впливу на нього і подальшого вивчення тенденцій розвитку зазначених процесів, що зумовлює актуальність проведення даного дослідження.

Метою статті є дослідження реальної системи управління формуванням, розподілом та використання прибутку на підприємствах та пошук основних напрямів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Прибуток є основним об'єктом, який характеризує фінансово-господарську діяльність підприємства. Він визначає можливості фінансування науково-технічного і соціального розвитку надалі й також характеризує ефективність діяльності суб'єктів господарювання.

Поняття та сутність категорії «прибуток» у більшості вчених описується по різному.

Так, О.О. Антонюк використовує поняття співвідношення ризику і доходу, визначає прибуток як втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [1].

В.А. Бойчук вважає, що прибуток є однією з основних категорій товарного виробництва. Це передусім виробнича категорія, яка характеризує відносини, що складаються у процесі суспільного виробництва [4].

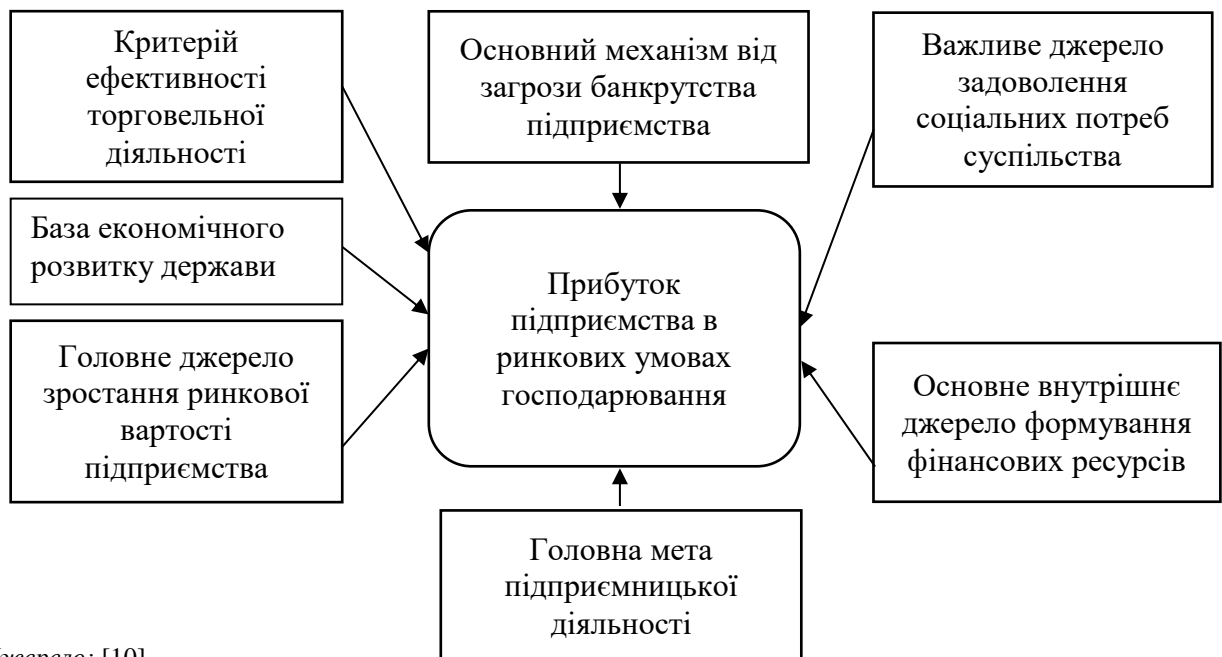
І.М. Вахович визначає прибуток як частину заново створеної вартості, виробленої та реалізованої, готової до розподілу. Таким чином, наголошується на важливості процесу реалізації виробленого продукту за кошти [5].

П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» визначає, що прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати.

Отже, тлумачення показника має відмінності, але можна знайти спільні риси та узагальнюючи різні точки зору дослідників та показати схематично роль і значення прибутку підприємства в умовах розвитку ринкової економіки (рис. 1).

Таким чином, рис. 1 свідчить, що прибуток підприємства виступає не лише як основа функціонування окремого підприємства, але і як база економічного розвитку держави в цілому. Велика роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників, визначає необхідність ефективного управління ним. Так, управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і

використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах.

Джерело: [10].

Рис. 1. Характеристика ролі прибутку в умовах ринкової економіки

Основними показниками прибутку (збитку), що використовують для оцінювання виробничо-господарської діяльності, є: валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток) від звичайної діяльності, прибуток (збиток) від надзвичайних подій, чистий прибуток (збиток). Методики розрахунку цих показників наведено в П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати».

В процесі здійснення господарської діяльності підприємства, що функціонують у нестійкому ринковому середовищі, стикаються з проблемою формування прибутку. Варто зазначити, що несвоєчасна діагностика проблем, пов'язаних з питаннями формування прибутковості призводить до погіршення показників діяльності, втрати платоспроможності, фінансової стійкості та навіть до банкрутства [3].

Управління процесом отримання прибутку підприємства є залежним від чинників, які можна умовно розділити на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори безпосередньо залежать від діяльності підприємства. Зовнішні фактори не залежать від функціонування підприємства, а суб'єкт господарювання, зі свого боку, не може впливати на їх виникнення, але докладає всі зусилля для вчасного реагування на їх вплив та можливості його зменшення.

На розмір прибутку впливають такі основні показники: обсяг реалізації продукції та її собівартість. Відповідно на зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва та залишки нереалізованої продукції, її рентабельність. Таким чином, процес управління прибутком підприємства має відбуватися в певній послідовності, щоб забезпечити реалізацію головної мети та основних завдань його формування.

Останнім часом в економіці країни спостерігається тенденція до значного зниження доходів суб'єктів господарювання, що приводить до зменшення прибутку, чи навіть збитковості багатьох підприємств. Для того щоб підприємства України в сучасних ринкових умовах працювали стабільно та отримували прибуток, Т.В. Романова пропонує такі ключові чинники його збільшення:

1. Нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції.
 2. Зменшення витрат на виробництво продукції або застосування сучасних методів управління витратами, одним з яких є управлінський облік.
 3. Здійснення заходів щодо підвищення продуктивності праці своїх працівників та застосовування системи участі працівників у прибутках підприємства.
 4. Кваліфіковане здійснення цінової політики, оскільки на ринку діють переважно вільні (договірні) ціни.
 5. Покращення системи маркетингу на підприємстві, потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності та зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною.
 6. Грамотна побудова договірних відносин із постачальниками, посередниками, покупцями.
 7. Організація виробничого процесу таким чином, щоб він був пристосований до швидкого перенастроювання.
 8. Удосконалення продукції із середнім рівнем рентабельності, а низькорентабельну потрібно зняти з виробництва.
 9. Постійне проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів [12]
- Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати в наступній послідовності:
1. Сформувати інформаційну базу для аналізу ефективності функціонування підприємства.
 2. Зробити аналіз попереднього досвіду використання прибутку підприємства.
 3. Визначити напрями розподілу прибутку підприємства як у поточному періоді так і з врахуванням стратегічних та тактичних цілей його розвитку.
 4. Дослідити як внутрішні так зовнішні чинники, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.
 5. Розробити системи управлінських рішень по забезпеченню ефективного використання прибутку.
 6. Забезпечити контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.
 7. Здійснити коригування послідовності управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку за результатами здійсненого контролю і з врахуванням стратегії розвитку підприємства.
- Слід зауважити, що для покращення цільової структури використання прибутку підприємства, необхідно:
- провести оптимізацію коштів, що спрямовані на фонд споживання, зокрема тих, що спрямовані на матеріальне заохочення працівників та які сприяють підвищенню продуктивності їх праці, а також соціальному розвитку підприємства;
 - визначити пріоритетні напрями використання прибутку підприємства, що спричиняють подальший розвиток підприємства та покращення фінансових результатів його діяльності;
 - виконати розрахунок оптимальної величини резервного фонду та скерувати кошти на забезпечення його збільшення;
 - створити такі умови діяльності підприємства, за яких прибуток не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
 - провести оптимізацію коштів, які спрямовуються в інші цільові фонди;
 - скласти детальний план використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;

- провести аналіз отриманих прибутків у базовому періоді та виявити резерви, що будуть сприяти максимізації прибутку, а також плануванню, формуванню, розподілу та використанню прибутку у наступних періодах;

- забезпечити чіткий контроль за виконанням поставлених завдань щодо використання та розподілу прибутку [8].

Висновки. Аналізуючи проведені дослідження можна зробити висновок, що прибуток суб'єкта господарювання повною мірою піддається управлінню, яке ґрунтується на певних принципах і наукових підходах. Тобто для управління прибутком підприємства як економічним об'єктом необхідно застосувати дієві інструменти управління. Без отримання прибутку неможливе нормальне функціонування підприємства, тобто в ефективному і безперервному управлінні прибутком зацікавлені власники й працівники суб'єкта господарювання. Сам процес управління формуванням, розподілом та використанням прибутку підприємства являє собою процес планування, розроблення та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними факторами його формування, розподілу і використання на підприємствах з метою отримання максимального ефекту для їх власників.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. О. Оцінка рівня прибутковості як важлива складова діагностики кризових явищ підприємства / О. О. Антонюк // Вісник «ХНУ». Економічні науки. – 2013. – № 5. – Т. 2. – С. 20–24.
2. Білик Т. Теоретичні аспекти прибутку / Т. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – С. 7–8.
3. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 768 с.
4. Бойчук В. А. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства / В. А. Бойчук, О. В. Проскурів // Вісник хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 71–76.
5. Вахович І. М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275–279.
6. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 18–20.
7. Зінченко О. А. Нормативний метод визначення якості прибутку підприємства / О. А. Зінченко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 3. – С. 110–114.
8. Колеватова А. В. Напрями вдосконалення процесу формування та управління прибутком на підприємствах / А. В. Колеватова // Молодий вчений. – 2018. – № 5 (57). – С. 717–720.
9. Костенко О. Формування прибутку організаційно – правових формах господарювання / О. Костенко // Економіка АПК. – 2008. – № 2. – С. 74–76
10. Кривицька О. Р. Формування прибутку підприємства у ринкових умовах: автореферат / О. Р. Кривицька. – Тернопіль: Тернопільський НЕУ, 2010. – 20 с.
11. Ляпіна Н. С. Теоретико-методичні підходи до визначення прибутковості / Н. С. Ляпіна // Держава та регіони. – 2010. – № 3. – С. 96–100.
12. Романова Т. В. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т. В. Романова, Є. О. Даровський // Ефективна економіка. – 2015. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3976>.
13. Турило А. М. Теоретико-методичні засади визначення фінансової ефективності на підприємстві / А. М. Турило // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 87–92.
14. Ушеренко С. В. Прибутковість підприємства: теоретичні основи дослідження / С. В. Ушеренко // Формування ринкових відносин. – 2010. – № 12. – С. 144–147.
15. Чумаченко Н. Г. Формирование, распределение и использование прибыли / Н. Г. Чумаченко. – К.: Наукова думка, 2000. – 340 с.
16. Шмиголь Н. М. Аналіз методів формування доходів підприємства в ринковій економіці / Н. М. Шмиголь // Держава та регіони. – 2010. – № 2. – С. 233–236.